LITERATURA STRAINA

ANATOLE FRANCE

Răspunsul Pallas Athenei la Ruga pe Acropole*)

Ca altă dată pe țărmul marei albastre care a văzut născând știința și frumusețea, acum pe malul posomorâtului ocean a cărui voce leagănă visele unui neam răbdător, Pallas Athena stă de vorbă cu un prieten de pe pământ.

Ea spune:

— „Eu sunt Înțelepciunea. E greu pentru oamenii cei mai buni să mă recunoască dela început, din pricina vălurilor și norilor cari mă înfășoară și fiindcă, întocmai ca și cerul, eu sunt furtunoasă și senină. Dar tu blândul meu Celt tu m'ai căutat necontenit și de câteori m'ai întâlnit, ți-ai pus tot sufletul și toată inima ca să mă cunoști.

Tot ce ai scris tu despre mine, poet, este adevărat.

Geniul grec m'a făcut să cobor pe pământ și l'am părăsit când el a luat sfârșit. Barbarii cari au cotropit lumea orânduită de legile mele, au ignorat măsura și armonia. Frumusețea îi speria și li-se părea un rău. Văzând că sunt frumoasă, ei n'au crezut că sunt Înțelepciunea. Și m'au isgonit. Când după o noapte de zece secole, se înalță aurora Renașterei, am apărut iarăși pe pământ. Am vizitat pe umaniști și pe filosofi în chiliile lor, unde-și păstrau cu sfințenie câteva cărți în fundul lăzei, pictorii și sculptorii în atelierele lor cari nu erau decât niște biete dughene de meseriași. Unii au preferat să fie arși de vii decât să mă renege.

Alții, după exemplul lui Erasm, scăpau prin ironie de protivnicii lor stupizi. Unul din ei care era călugar râdea câteodată cu atâta hohot când povestea povești de uriași, că auzul meu s'ar fi simțit jignit, dacă n'aș fi știut că nebunia este câteodată înțelepciune.

Puțin câte puțin, credincioșii mei crescură în număr și putere. Francezii, cei dintâi, mi-au ridicat altare.

Și un secol din istoria lor mie îmi este închinat. De atunci, decând Gândirea e liberă în sferele ei înalte, eu primesc neîncetat omagiul savanților, al artiștilor și al filosofilor. Dar numai prin tine poate că mi-s'a închinat cultul cel mai aspru și cel mai plin de dragoste; dela tine am primit rugile cele mai curate și mai ferbinți.

In sfânta mea Acropole, înaintea Panthenonului pustiit, tu m'ai salutat în cel mai frumos grai ce s'a vorbit pe această lume, din zilele de când albinele și-au pus mierea lor pe buzele lui Sofocle și ale lui Platon.

Nemuritorii datoresc mai mult decât se crede adoratorilor lor. Ei le datoresc viața. Aceasta este o taină pe care tu ai pătruns-o.

Zeii primesc hrana lor dela oameni. Ei se nutresc cu aburul care se înalță din sângele jertfelor. Tu știi că prin aceasta trebue să se înțeleagă că substanța lor se alcătuește din toate gândurile și toate simțimintele oamenilor. Prin oasele oamenilor buni hrănesc zeii cei buni. Jertfele cumplite ale ignoranței și ale urei îngrașe zeii cei cruzi.

Tu ai spus-o: zeii nu sunt mai nemuritori decât oamenii. Sunt unii cari trăesc două mii de ani, scurtă durată dacă se pune alături de aceea a pământului sau numai de aceea a omenirei, clipă nesimțită în viața lumilor. In două mii de ani aștrii aruncați cu înfocare în spațiu n'au avut nici măcar aerul că s'au clintit din loc.

Eu, Pallas Athena, zeița cu ochii limpezi, eu îți sunt datoare de a mai trăi încă. Dar ar fi prea puțin să-mi prelungesc viața: eu plâng pe zeii cari târăsc în fumul searbăd al unei rămășițe de tămâe sfârșitul lor posomorât și palid. Tu m'ai făcut mai frumoasă decât am fost și mai mare. Tu m'ai hrănit din forța și învățătura ta, și prin tine, prin aceia cari îți seamănă, sufletul meu s'a lărgit ca să poată cuprinde universul lui Kepler și al lui Newton.

M'am născut înțeleaptă la Grecii cei fericiți. Deja, în inerețea mea, pătrunsesem multe legi ale vieței pe care Zeul cel nou, care m'a alungat, nu le-a bănuit niciodată.

Dar lumea era mică pe-atunci. Soarele nu era mai mare ca Peloponezul și cerul nu trecea de vârful lancei mele. Eu nu știam mai multă geometrie ca Euclid, nici medicină ca Hipocrat, nici mai multă astronomie ca Aristarc din Samos.

O savanți moderni, voi m'ați făcut să văd dincolo de Olimpul înzăpezit infinitul universului și în fiecare grăunte de pulbere pe care'l calcă sandalul meu, infinitul atomilor, aștrii ei înșiși supuși legilor cari guvernează aștrii.

Privirile mele nu cuprindeau decât Attica și munții ei viorii unde crește măslinul.

Eu nu cunoașteam ca barbari decât pe Perși și pe Sciți. Năvile feniciene ancorate în Pireu cuprindeau pentru mine tot comerțul lumei. Eram dătătoare de legi. Din vârful stâncei mele sacre, eu guvernam câteva mii de oameni liberi, iscusiți la vorbă. Pe tablele legilor se sculpta chipul meu într'o ținută simplă și gânditoare, de o așa frumusețe că oamenii de astăzi nu pot să-l vadă fără să se simtă mișcați.

O Renan! am meritat numele ce mi-ai dat tu de Salvatoare, Impăciuitoare, Protectoarea muncei. Democrație și Victorie. Dar ce e cetatea antică pe lângă marile popoare moderne?

O înțelepți! Voi mi-ați descoperit un orizont mai întins decât imperiul roman. Voi mi-ați arătat pe un pământ care svâcnește de suflarea vaporilor și clocnirile electricității, națiunile imense inamice altădată, protivnice acum, prinse toate laolaltă, întărâtate și sub arme, în rețeaua de oțel cu care știința și industria a înfășurat pământul, cetăți, popoare, rase, un miliard șase sute de milioane de oameni, lucrând unii pentru alții și unii contra altora, ignorându-se și urându-se în legăturile cari deja îi unesc.

Cum se va aranja această neînțelegere a tuturor energiilor și tuturor patimilor? Cine va învinge? Ura sau dragostea, ignoranța sau știința, războiul sau pacea, barbaria sau civilizația, puterea acelora pe care tu i-ai numit „regii eșiți dintr'un sânge apăsător" sau puterea democrației? Nu întreba. Viitorul stă ascuns chiar acelora cari îl făuresc. Nu întreba care va fi cetatea viitoare. Dar să știi că eu o voi construi.

Căci, numai eu sânt arhitect și geometru și nu în zadar m'au chemat savanții și filozofii pe pământ.

Pe când Titanii dușmani ai zeilor drepți grămădesc stânci, și Uriașii nelegiuiți își făuresc armele, eu zidesc Orașul cel sfânt.

Văzându-mi lucrătorii scormonind pământul și transportând materialele, uneori chiar înțelepților le e greu să pătrundă planurile mele ingenioase.

In șantierele unde se tăia, a doua zi după Salamina, marmora din Propyleele mele, era greu de descoperit printre blocurile risipite gândirea armonioasă a lui Mnesicles. Și totuși acolo își lua ea forma și se năștea în lumină.

Viitorul nu se va înșela: se va recunoaște operele mele după trăinicia lor.

Edificiile ignoranței și ale greșelei se năruesc cu nemernicie.

Tu ai spus-o: Nimic nu rezistă, nimic nu durează, decât ceeace a fost măsurat și calculat de mine, căci eu sunt prevederea, orânduiala și măsura, căci eu sunt gândirea tuturor oamenilor cari gândesc știința tuturor oamenilor cari știu, știința ta și gândirea ta, o Renan!

Primește din mâinile mele ramura de aur crescută sub îngrijirile tale; trăește în glorie, trăește în cele mai nobile inimi și în cele mai puternice suflete ale oamenilor, trăește în mine, o cel mai bun dintre amici. Tu ai dobândit nemurirea la care ai năzuit. Tot ceeace ai plăsmuit tu de frumos și de bine rămâne și nimic nu se pierde. Incet, **dar întotdeauna, omenirea realizează visurile înțelepților.**"

Trad. de GEORGE ULIERU

Sully Prudhomme

Obișnuința

Obișnuința e-o străină
Ce locul minții-ades îl ia:
Ea seamănă cu-o gospodină
Ce ține 'n casa ei când vrea.

Tăcută, blândă, cumpătată,
Stă prin ungherele pustii.
De dânsa nu te-ocupi vreodată,
Dar are grijă ce nu le știi:

Conduce pe-oameni înainte
Pe orice drum ei ar porni,
Mereu le știe orice tinte
Și le grăește 'ncet: „Pe-aci".

Lucrând și'n zori și'n taptul serii
Cu gestul sigur orișicând
Ea are ochi ca ai Vegherii
Și buze dulci ca Somnul blând.

Dar mintea dacă-o să-ți rămâne
Mereu supusă'n al ei jug,
Ți-adoarme harnica bătrână
Al cugetărilor bielșug;

Și pe-oameni, forța ei obscură
Când îl câștigă cu-al ei dar,
Sunt oameni doar după figură
Căci prin mișcare, lucruri par.

Lanțurile

Am vrut să iubesc totul și sunt îndurerat
Mi-e tot mai mare chinul, căci sufletu-mi se leagă
Cu lanțuri dureroase, plăpânde, ne 'ncetat,
De lucruri și ființe ce vede 'n lumea 'ntreagă.

Mă simt cu-acelaș farmec de toate-atras la fel:
M'atrage adevărul cu-ascunsa-i licărire;
Căzând din soare-o rază mă simt atras de el
Și stelele mă leagă cu mătăsoase fire.

Dulceața catifelei în trandafiri o simt;
Cadența cu-armonia ei tainică mă fură;
Fac ochilor mei doar dintr'un zâmbet un lanț strimt
Și dintr'o sărutare un lanț fac pentru gură.

Și-așa întreaga viață în noduri mă 'nfășor;
Mi-e sufletul rob celor la cari dânsul ține,
Căci orice sguduire cât de ușoară-a lor
O simt cum, aspră, smulge o parte și din mine.

Traducere de IOAN CIORANESCU

Dac'oi învinge

(după I. Detrehemy)

Dac'oi învinge viața mea ciudată,
In lanțuri grele eu o voi răpune,
Și-oi fi mai crud, când mi se va opune
Așa cum mi-a făcut și ea odată.

Voi stă de piatră, făr'să-i simt mâhnirea,
Și dacă ea va plânge, eu voi râde.
In veci n'oi ști ce e compătimirea,
Doar voi rânji sinistru ca un gâde.

Atunci, eu îi voi spune cu mândrie:
— Prietenă, îndură-ți chinul sorții!
Și nu voi libera-o chiar să fie
S-o văd svâcnind în ceasurile morții.

(trad. de **G. Nikita**)

Maeterlinck

Necunoscuta

Ea a sosit lângă palat
— Când soarele de-abia sclipia —
Ea a sosit lângă palat,
Toți cavalerii se priveau,
Toate femeile tăceau.

Și'n fața porții s'a oprit
— Când soarele de-abia sclipia —
Și'n fața porții s'a oprit,
Regina-atunci s'a ridicat
Și soțul ei a întrebat:

Unde te duci, unde te duci?
— Ai grije, — abia s'a luminat —
Unde te duci, unde te duci?
Te-așteaptă oare cineva?
Regina palidă tăcea.

Și treptele le-a coborât
— Ai grije, — abia s'a luminat —
Și jos, la scară-a coborât,
Dar nici o vorbă n'au schimbat
Și'n grabă-apoi s'au depărtat.

In prag sta soțul ei plângând
— Ai grije, — abia s'a luminat —
In prag sta soțul ei plângând,
Și'n zări regina se pierdea...
Iar vântul printre foi gemea.

(trad. de **Al. T. Stamatiad**)

ROMAIN ROLLAND

Dragostea și prietenia

Dragostea fragedă a două corpuri tinere, e o dimineață de Aprilie.

* * *

Toate trec: amintirea vorbelor, sărutărilor, îmbrățișărilor corpurilor voluptoase; însă contactul sufletelor, cari s'au apropiat odată și s'au recunoscut în vălmășagul formelor trecătoare, nu se șterge niciodată.

* * *

Beția primelor clipe, când doi prieteni uniți nu se gândesc decât, numai și numai, să se absoarbă unul într'altul!... Cu toate părticelele sufletelor și corpurilor, se apropie, se simt, caută să se pătrundă. In ei înșeși, e un univers fără legi, un haos de dragoste, în care elementele s'au contopit, fără ca ei să știe încă ceeace îi deosebește unul de altul... Totul îl duce spre celălalt: celălalt e tot el. Ce vor face ei în lume? Ca și Androgyn din antichitate, adormit în visul său de voluptate armonioasă, ochii lor sunt împrejmuitorii lumei, lumea întreagă este în ei.

* * *

Am un prieten!... Mulțumirea nesfârșit de dulce de-a fi găsit un suflet, în care să te refugiezi în mijlocul furtunei, un adăpost iubitor și sigur, în care să răsufli în cele din urmă, așteptând să se liniștească bătăile unei inimi, obosită de dorințe!.... Să nu mai fii singur, să nu mai ai nevoie să fii totdeauna înarmat, cu ochii mereu deschiși și arși de vegheri, până 'ntr'atât, încât oboseala să te dea în mâna vrăjmașului! Să ai un tovarăș scump în mâinele căruia să-ți pui toată ființa, — care la rându-i și-a pus întreaga ființă în mâinele tale. Să guști, însfârșit, odihna, să dormi în timp ce el veghează, să veghezi în timp ce el doarme. Să cunoști bucuria de-a sprijini pe cel care-l iubești și care se încrede în tine, ca într'un copil mic. Să cunoști bucuria cea mai mare, de-a te lăsa lui, de-a simți că el îți păstrează toate tainele, că dispune de tine. Imbătrânit, istovit, obosit de greul atâtor ani de viață, să renaști tânăr și fraged în corpul prietenului, să vezi cu ochii săi lumea reînoită, să strângi cu simțurile sale frumusețile lucrurilor trecătoare, să te bucuri cu inima lui de splendoarea vieței... să suferi chiar, cu el... Da! chiar suferința, e plăcută, împărtășită împreună!

Am un prieten!... Departe de mine sau aproape de mine — totdeauna în mine. Il am, sunt al lui. Prietenul meu mă iubește. Prietenul meu mă posedă. Dragostea a închegat sufletele noastre, într'un singur suflet.

* * *

Mizeria lumei vine de acolo, că omul n'are aproape niciodată un tovarăș, un prieten. Suntem prea risipitori cu frumosul nume de prieten. In realitate, nu poți avea decât un singur prieten în viață. Și sunt rari cei cari îl au. Insă fericirea aceasta e atât de mare, încât nu mai știi să trăiești când nu-l mai ai. El îți îmbelșugă viața, fără să bagi de seamă. Pleacă: — viața e stearpă. Nu numai cel iubit a pierdut, ci întreaga rațiune de a fi, întreaga rațiune de a fi iubit.

* * *

Cât prețuiește cel care iubește, atât prețuiește iubirea. Dragostea e în întregime pentru cei curați, pentru cei puternici, pentru cei sănătoși. Dragostea, care împodobește unele pasări cu cele mai frumoase culori, face să răsară din sufletele cinstite, ceeace au ele mai nobil. Dorința de a nu arăta celuilalt nimic ce n'ar fi demn de el, ți-aduce năzuința de a nu culege decât gânduri și fapte în armonie cu frumoasa imagine sculptată de dragoste. Văpaia de tinerețe în care sufletul se întărește, strălucirea sfântă a forței și a bucuriei, sunt frumoase și binefăcătoare, și-ți fac inima mai bogată.

* * *

Amorul! Cel mai divin dintre lucrurile omenești, când e un dar, o jertfă ametitoare. Cel mai neghiob și mai amăgitor când e o goană după fericire.

* * *

Cel care a avut fericirea de a cunoaște, vreodată în lume, intimitatea desăvârșită, fără margini, a unui suflet iubit, a cunoscut bucuria cea mai mare — o bucurie care-l va face nenorocit pentru tot restul vieții sale... Cea mai rea dintre nenorociri este, pentru inimile plăpânde și iubitoare, de-a fi cunoscut cândva cea mai mare dintre fericiri.

* * *

Nu mai reveni în trecut. Trebue să-ți continui calea; nu-ți slujește la nimic să te întorci — afară de cât să vezi locurile pe unde ai trecut, coșurile îndepărtate ale acoperișurilor sub cari ai dormit, ștergându-se în zare, în ceața amintirei. Dar nimic nu ne îndepărtează mai mult de sufletele noastre, decât patima. Drumul cotește brusc, priveliștea se schimbă; se pare că spui adio, pentru ultima oară, tuturor celor lăsate în urma ta.

* * *

Lumea e rău făcută. Cine iubește, nu e iubit. Cine e iubit, nu iubește de loc. Cine iubește și e iubit se vede într'o zi — mai devreme sau mai târziu — despărțit de dragostea lui... Atunci suferă. Sau face pe altul să sufere. Insă cel mai nenorocit nu e totdeauna cel care suferă.

* * *

Un suflet mare nu e niciodată singur. Cât de lipsit ar fi de prieteni, sfârșește prin a și-i creea, împărtășind în jurul său dragostea, de care el e îmbelșugat.

Traducere de C. CRISTOBALD.

Note

Corpul lui Sienkevici, la moartea marelui scriitor polonez, a fost îmbălsămat și depus în capela bisericei catolice dela Vevey. Zilele acestea el a fost transportat cu mare pompă la Varșovia. Trenul mortuar, trecând prin Cehoslovacia a fost escortat de o gardă militară de onoare și la Praga s'au organizat ceremonii oficiale pentru cinstirea memoriei ilustrului autor al lui „Quo Vadis".

* * *

La Bruxelles a murit poetul Iwan Gilkin, directorul Academiei de limbă și literatură franceză din Belgia. A fost multă vreme directorul revistei „Jeune Bèlgique" și „Revue Belge". Scriitor de mare talent a dat teatrului un *Prometeu* în care schița o concepție panteistă a Universului. In curent cu toate problemele diplomatice la ordinea zilei. Gilkin scria, în mănile cotidiane ale lumii, articole și studii apreciate în cercurile competente.

* * *

Mussolini ar avea de gând să ofere Societății Națiunilor, insula Capri, ca să se clădească acolo o vilă de odihnă pentru toți intelectualii lumii.

* * *

A murit la Moscova poetul rus Bryusof, unul din reprezentanții tendinței individualiste în literatura rusească modernă.

* * *

La Madrid face senzație apariția cărței: *Luminătorii din Hanukah* de Rafael Cansinos, în care se descrie un episod din viața evreilor din Spania.

HORAȚIU

Către Taliarchus

(I, 9)

Privește cum se'nalță 'n zare
Soracte, troenit de nea....
Tăcut-au apele, iar codrul
Se'ndoae sub povara-i grea.

Spre-a 'nfrânge frigu 'n foc aruncă
Butucii groși: apoi din plin
In amfore sabine toarnă
O, Taliarche, vechiul vin

Iar celelalte tu le lasă
In grija zeilor, pe toate,
Căci ei doar potoliră vântul
Și valurile înfuriate, —
Și'n ulmi și'n chiparoși acuma
Stau crengile pietrificate.

Să nu te'ntrebi ce ți-va mâine,
Căci doar-a soartei e-orice zi,
Și cât ești tânăr, tu iubirea
Și danțul nu-l dispretui.

Până departe-i căruntia,
Acum e timp de holnăriț,
De șoapte dulci la întâlnit
Sub cer de stele prăfuit,

De șăguiri cu fete-ascunse,
In vre-un unghier, și cari se fac
Că nu vor să le smulgi din deget
Inelul, dar îți fac pe plac.

Traducere de N. I. HERESCU

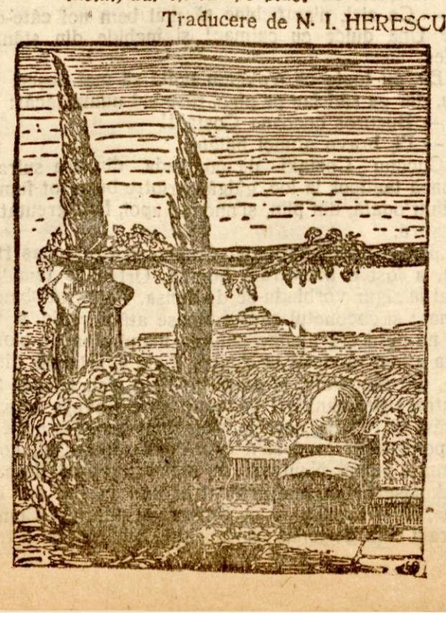

*) Anatole France: Vers les Temps meilleurs.